

Toplumsal ve Politik Uzanımlarıyla Yakınlığa Yakın Bir Bakış

Yonca Cingöz

Feminist Tahayyül, 6(1): 1-6.
(Sunuř)

Toplumsal ve Politik Uzanımlarıyla Yakınlığa Yakın Bir Bakış

Yonca Cingöz

Feminist Tahayyül 11. sayısında “yakınlık” konusuna odaklanıyor.

Sayımız, Filistin’de 15 ay süren soykırım ateşkesle sonlanmış görünse de halen yıkımın yaşama hakim olduğu, Esad rejiminin devrilmesiyle Ortadoğu’da yaşamın ve siyasetin yeniden yapılanmaya başladığı, Türkiye’de Kürt sorununun çözümünün yeniden gündeme geldiği bir dönemde, bir yandan kadınlara ve LGBTİ+’lara yönelik şiddet ve ayrımcılık, çocuk istismarı, hayvanlara yönelik şiddet artarken diğer yandan “Aile Yılı” ilanı ile aileyi, evlilik kurumunu ve pronatalizmi koruma hedefinin resmi politikaya hakim olduğu 2025 yılının ilk çeyreğinde okurla buluşuyor. Yakınlık/mahremiyet (*intimacy*), tüm bu gelişmelere bakış açımızı ve değerlendirme biçimimizi etkileyen önemli unsurlardan biri olarak karşımıza çıkıyor.

Uzunca bir süre özel alanda, aile ve çiftler arasında yaşanan romantik ve cinsel deneyimlere dair bir psikoloji kavramı olarak kullanılan yakınlığın, son yıllarda duygulanım çalışmaları, feminist ve queer kuramlarla yeniden yorumlanarak beden, birey, kolektivite, toplum ve devlet gibi farklı ölçeklerde kullanılabilen disiplinlerarası bir analitik araç haline gelişine tanıklık ediyoruz. Yakınlık bugün toplumsal ve politik ilişkilerle, güç dinamikleriyle şekillenen bir olgu olarak anlaşılıyor. Kamusal-özel arasındaki sınırların geçirgenliğini alenileştiren bir kavram olarak özellikle modernite, ulus-devlet, neoliberalizm literatüründe kendine sıkça yer buluyor. Örneğin devletlerin yakınlığı evlilik ve heteroseksüel ilişkilerle özdeşleştirerek çizdikleri cinsiyetçi ve heteronormatif ahlaki ve cinsel sınırlara odaklanan ya da ulusal kültürün normlarının yakınlık dolayımıyla nasıl yeniden üretildiğini gösteren pek çok çalışma mevcut (Berlant, 1997, 2024; Povinelli, 2006; Stoler, 2010). Yakınlık ve şiddet ilişkisini inceleyen feminist çalışmalar (bkz. Zengin, 2024) toplumsal cinsiyet ve cinsel

kimlikler dahil olmak üzere toplumsal farklılıkların devlet-destekli hiyerarşiler ve şiddet pratikleriyle nasıl yönetildiğini ve buna karşı geliştirilen direniş biçimlerini ortaya koyuyor. Yakınlık ayrıca cinsellik, aile, ebeveynlik, arkadaşlık ilişkileri dahil olmak üzere pek çok bakım biçimi ve duygulanımsal yapının (Plummer, 2003); benlik ve öznelliklerin yanı sıra toplulukların, kamuların, kolektiflerin ve toplumsallığın oluşumunu açıklamak için kullanılıyor. Bu çalışmaların odakları farklılaşsa da, yakınlığın yalnızca ikili karşıtlıklarla tanımlanamayacağını, aynı zamanda yatay ve katmanlı biçimlerde yeniden düşünülebileceği vurgulamaları bakımından ortaklaşıyorlar.

Bu sayıda neler var?

Sayının araştırma makalesi bölümünde dört makale yer alıyor.

Toros Güneş Esgün son yıllarda Türkiye’de hayli popülerleşen sosyolog Eva Illouz’un geniş eser repertuarını kat ederek, “soğuk yakınlık” kavramının bu eserlerdeki seyrini ve yazarın bu kavramdan hareketle feminizme yönelttiği iddiaların kapsamlı bir eleştirel analizini sunuyor. Illouz’un özellikle feminizm ve toplumsal cinsiyet eşitliğine dair argümanlarını açığa çıkaran ve yorumlayan Esgün, yazarın dijital kapitalizmin yakın ilişkilerde yarattığı tahribatı, yeni yabancılaşma ve şeyleşme biçimlerini kapsamlı ve etkileyici bir biçimde gözler önüne sermesine karşılık, ön kabulleri ile vardığı sonuçlar arasında çelişkiler olduğuna dikkat çekiyor. Bu çelişkileri açığa çıkararak Illouz’un feminizm ile duygusal kapitalizm arasında kurduğu eşgüdümüne itiraz eden Esgün, yazarın çıkarımlarının günümüzde cinsiyetler arası eşitsizliği görünmezleştiren yeni kültürel formlar ve şiddet açısından sınanması gerektiğini savunuyor. Esgün çalışmasında, Illouz’un feminizm eleştirilerini yanıtlayabilecek bir yakınlık kuramı için feminist düşünce tarihinin sunduğu imkânları değerlendirmeyi öneriyor.

Takip eden yazıda Gülçin Özge Tan, feminist siyaset teorisi ve demokrasi çalışmalarından beslenerek, günümüzde otoriter siyasetin kadınlarla kurduğu ilişkilerin ve yakınlıkların farklı boyutlarını ele alıyor. Siyaset bilimi ve demokrasi literatürlerindeki

anaakım yaklaşımının aksine yeni otoriter rejimlerin kadınlarla ilişkisinin yalnızca baskı ve zorlama üzerinden okunamayacağını, bu rejimlerin femonasyonalizmle ittifak halinde, kadın haklarının ve kadınların siyasi yapılara katılımının araçsallaştırıldığı yakınlaşma biçimleri geliştirdiklerini vurguluyor. Yeni sağ rejimler tam da konvansiyonel demokrasi ve toplumsal cinsiyet eşitliği kriterlerini istatistiki olarak karşılamaya özen göstermeleri sayesinde otoriterliklerini sağlamlaştırıyorlar; böylece demokratikleşme ile kadın haklarının doğrusal bir ilişki içinde olmadığını kanıtlıyorlar. Tan, küresel istatistiki verileri bu perspektiften yeniden yorumladığı ve dünyadan çok sayıda örnekle beslediği çalışmasında, neoliberal dünyada otoriterleşmenin basitçe anti-demokratikleşme olarak okunamayacağını, yeni otoriter rejimlerin demokrasiyle kurdukları karmaşık ilişkinin cinsiyetçiliğin yeniden üretimini de karmaşıktırdığını savunuyor. Makale bizi, kadınların otoriter siyasi mekanizmalara dahlinin ve otoriter kadın liderlerin siyasette görünürlüğünün artmasının kadın haklarını baltalamaya nasıl hizmet ettiğine dair yeni sorular sormaya teşvik ediyor; toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesinin rotasını bu araçsallaştırmayı da dikkate alarak çizmeye davet ediyor.

Özel hayatın işleyişinde modern aile kurgusuyla beraber gözlenen dönüşüme tarihsel ve politik açıdan bakan Sedef Erkmen ise çalışmasında modern ailenin bir yakınlık biçimi olarak kurulduğunu ileri sürüyor. Erkmen bu kuruluş sürecinin biyopolitik bağlamlarını iki eksen üzerinden tartışıyor: kimlerin aile olabileceğinin çerçevelenmesiyle yakınlığın eşitsiz biçimde dağılımı ve ailevi yakınlığın özel/mahrem alana yerleştirilmesiyle beslenen ve üstü örtülen aile içi şiddet ve istismar. Erkmen bir yandan modern aile kurgusu içinde kimlerin ve hangi yakınlıkların değerli ve dokunulmaz, hangilerininse namümkün, marjinal ya da müdahale edilir kılındığını sorgulama olanağı sunuyor; diğer yandan ailenin yakınlık olarak kurulmasının şiddet ve istismarı görünmezleştirerek bunlara müdahalenin yalnızca normdan sapmaların düzeltilmesi amacıyla kısıtlanmasına yol açtığına ve böylece maruz kalanların korunmasız bırakıldığına dikkat çekiyor.

Sayının son araştırma makalesinde Bilge Ulusman, geç Osmanlı döneminin erkek egemen yayın dünyasında kendilerine yer açabilmiş üç kadın yazar olan Behice Ziya, Ulviye

Macit ve Sadiye Vefik'in eserleri üzerinden, “romantik dostluk” ve “minör yakınlık” kavramları eşliğinde Türkçe edebiyatta kadın karakterler arasındaki homososyal bağları ve gayri heteronormatif arzuları inceliyor. Osmanlı modernleşmesinin kadınlara sunduğu kamusal alanın ve yakınlık olanaklarının erkeklerden çok daha dar olması, erken dönem modern kadın yazınında anlatı mekanının erkeğe ait, gizli ve yabancı bakışına kapalı bir “modern mahrem” olan hane içiyle sınırlanmasını beraberinde getiriyor. Ulusman, bu sınırlar içinde yazarların söz konusu bağları ve yakınlıkları ifade edebilmek için geliştirdikleri bir anlatım stratejisi olan “dolap mekanlar” a dikkatimizi çekiyor. Yazarların eril kanonun diline direnerek kendine özgü anlatım biçimleri geliştirdiklerine dikkat çekerek bu kanon dışı eserleri “minör edebiyat” örnekleri olarak tanımlıyor.

Sayımızda ayrıca çeviri, söyleşi, tez tanıtımı ve sanat türlerinde yazılar da yer alıyor.

Yakınlıkla ilişkili çalışmalarda en sık başvurulmuş düşünürlerden Lauren Berlant ile Jay Posser'in yaptığı, günümüzde hayat hikayesi anlatılarında yakın kamuların nasıl belirdiğini konu edinen *Hayat Hikayesi ve Yakın Kamular: Lauren Berlant ile Söyleşi* başlıklı diyalogunu Mustafa Çağlar Atmaca'nın çevirisiyle yayınlıyoruz.

Sevcan Tiftik, Aslı Zengin'le *Şedit Yakınlıklar: Transların Gündelik Hayatı ve Kentsel Bir Dünyanın Yaratıcılığı* (2024) kitabı üzerine söyleşiyor. Söyleşi kitabın şiddet ile yakınlık arasında trans deneyimleri üzerinden kurduğu ilişkiyi açığıklayan yanı sıra, bizi feminist ve *queer* etnografi pratiğinin güzellikleri ve zorlukları, günümüz Türkiye'sinde şiddetle burun buruna bir hayat süren *queer* bireyler için sanatın ve aktivizmin sağladığı yakınlaşma, direnme ve güçlenme olanakları üstüne duygularla düşünmeye teşvik ediyor.

Tez tanıtımı bölümünde Gözde Çöbek Türkiye'deki heteroseksüel çevrimiçi flört dünyası üzerinden flört teknolojilerinin kullanım nedenleri ve biçimleri ile potansiyel partner seçim yöntemlerini incelediği *“Harry Sally ile (Uygulamadan) Tanışınca”*: Türkiye'deki

Heteroseksüel Çevrimiçi Flörtün Teknososyal Dünyasına Duygulanımsal Bir Bakış başlıklı doktora tezini tanıtıyor.

Sanat bölümünde *Duyum, His, Hareket İlişkiselliğinde Bir Yakınlık Deneyimi Hisler Arşivi: İstanbul* başlıklı yazısında Gizem Aksu, 2016'da çıktığı, *Hisler Arşivi: İstanbul* eserini şekillendiren düşünsel ve bedensel yolculuğu anlatıyor. Projeye katılan dans sanatçılarıyla deneyimledikleri kinestetik yaklaşmanın bugün de korunan izlerini yansıttığı yazının sonunda Aksu bizi bedenimizin gözenekliliği ve bedenler arası yakınlıklarımız üzerine düşündürcek çarpıcı sorularla baş başa bırakıyor.

Son olarak, Özlem Güçlü oto-kurmaca türündeki yazısında 5-6-7 Şubat 2025'te, 6 Şubat depremlerinin ve yakın geçmişteki politik şiddetin yarattığı kayıpların ve travmaların kendi beden hafızasında ve gündelik pratiklerinde nasıl yankılandığını araştırıyor. Metin hatıra, duygu ve mekân ilişkisini içten bir dille ele alırken, hem bedenlenmiş bilginin, hatırlamanın ve dilin sınırları hem de hayatta kalmanın ve dayanışmanın incelikleri üzerine düşündürüyor.

Yakınlık sayısına davetimiz edebiyattan sahne sanatlarına, siyaset biliminden sosyolojiye çeşitli çalışma alanlarından çok sayıda yazardan karşılık buldu. Yakınlığı farklı teorik çerçeveler ve perspektiflerle ilişkilendiren, makaleden söyleşiye, şiirden denemeye geniş bir biçimsel yelpazeye yayılmış -bir kısmına ne yazık ki yer veremediğimiz- yazılarla karşılaşmak bizim için mutluluk verici. Çalışmalarını bizimle paylaşan tüm yazarlara teşekkür ediyor, hisli okumalar diliyoruz.

KAYNAKÇA

Berlant, L. G. (1997) *The Queen of America Goes to Washington City: Essays on Sex and Citizenship*. Durham: Duke University Press.

Berlant, L. (2024) *Zalim İyimserlik*. Çev. M. Ç. Atmaca. İstanbul: Minotor Kitap.

Plummer, K. (2003) *Intimate Citizenship*. Seattle: University of Washington Press.

Povinelli, E. A. (2006) *The Empire of Love: Toward a Theory of Intimacy, Genealogy, and Carnality*. Durham: Duke University Press.

Stoler, A. L. (2010) *Carnal Knowledge and Imperial Power: Race and the Intimate in Colonial Rule: With a New Preface*. Berkeley: University of California Press.

Zengin, A. (2024) *Violent Intimacies: The Trans Everyday and the Making of an Urban World*. Durham: Duke University Press.